

چکیده تحولات تجارت گمرکی کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶

تاریخ انتشار: شهریور ماه ۱۳۹۶	دفتر: معاونت پژوهشی، دفتر آمار و بایش اقتصادی	شناسنامه گزارش:
ناظران علمی: -	تهیه و تدوین: مریم شادی	

چکیده:

مهم‌ترین تحولات تجارت گمرکی کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به شرح زیر است:

- در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، حجم تجارت گمرکی کشور (به لحاظ وزنی) نسبت به مدت مشابه سال قبل معادل ۵,۱ درصد کاهش و ارزش دلاری آن (بدون احتساب میعانات گازی) معادل ۷,۱ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش داشته است. تراز تجاری کالاهای گمرکی کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، معادل ۴۶۶۹ میلیون دلار کسری داشته که با احتساب صادرات میعانات گازی به میزان ۲۳۵۴ میلیون دلار منفی است.
- ارزش اسمی صادرات کالاهای گمرکی (بدون احتساب میعانات گازی) در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ با کاهش ۱۰,۳ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل، به ۱۱,۱ میلیارد دلار رسیده است. کاهش صادرات گاز طبیعی مایع شده در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ از دلایل اساسی رشد منفی صادرات در این دوره است، به گونه‌ای که رشد صادرات کالاهای گمرکی، بدون در نظر گرفتن این محصول، از منفی ۱۰,۳ درصد به منفی ۲,۲ درصد تغییر می‌یابد. رشد منفی ۳,۸ درصدی صادرات محصولات پتروشیمی نیز از دلایل قابل ذکر در این زمینه است.
- علی‌رغم افزایش تولید میعانات گازی در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات این محصول در مقایسه با مدت مشابه سال قبل معادل ۴,۲ درصد کاهش داشته است. کاهش ذخایر شناور میعانات گازی و افزایش مصرف داخلی (به دلیل افتتاح پالایشگاه ستاره خلیج فارس) از دلایل کاهش صادرات این محصول در این دوره است.

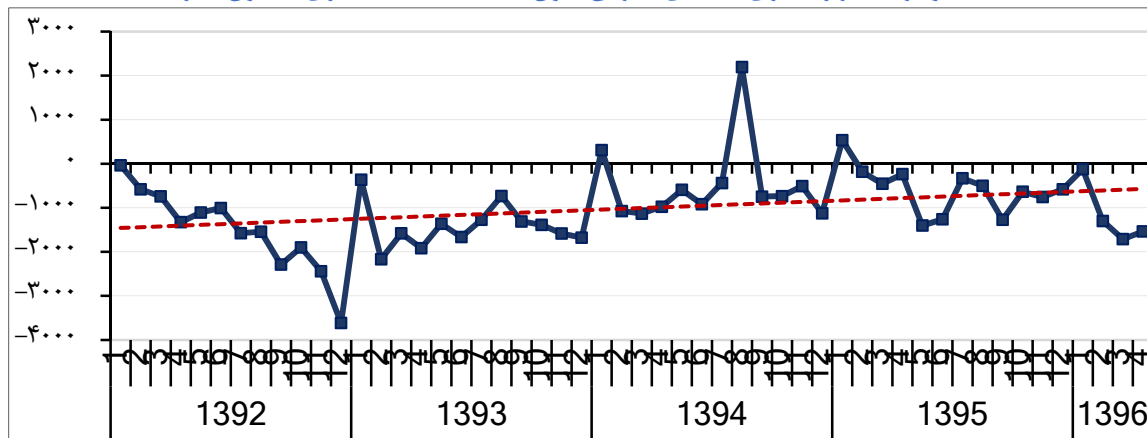
- در مجموع، به نظر می‌رسد رشد منفی صادرات کالاهای گمرکی در چهارماهه نخست سال ۱۳۹۶، مقطعی باشد. با این وجود، به دلیل تداوم رشد منفی نرخ حقیقی ارز و تخلیه تدریجی آثار مثبت برجام بر صادرات غیر نفتی کشور در سال‌های اخیر، انتظار می‌رود در سال جاری صادرات غیرنفتی کشور نسبت به سال قبل از رشد کمتری برخوردار شود. مشکلات اخیر در خصوص دریافت ارز حاصل از صادرات نیز عامل دیگری است که این انتظار را تقویت می‌کند.
- ارزش اسمی واردات کالاهای گمرکی در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ با ۲۴ درصد افزایش نسبت به مدت مشابه سال قبل، به ۱۵,۸ میلیارد دلار رسیده است. در این دوره، ارزش حقیقی واردات نیز معادل ۱۶,۱ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل افزایش یافته است. برخی از دلایل این افزایش به شرح زیر است:
  - ۱- بخشنامه جدید گمرک ج.ا.ا که در اسفند ماه سال گذشته و به منظور تسریع و شفاف‌سازی در امور ترخیص کالا و حمایت از تولید ملی ابلاغ شده است، می‌تواند با تاثیر مقطعی خود در ماه‌های ابتدایی پس از ابلاغ، یکی از دلایل افزایش واردات کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ باشد.
  - ۲- برآوردها نشان می‌دهد که حجم واردات قاچاق از سال ۱۳۹۳ تا سال ۱۳۹۵ روندی کاملاً نزولی دنبال کرده است. با فرض تداوم این روند در سال ۱۳۹۶، می‌توان احتمال داد که انتقال واردات از کانال‌های غیررسمی به کانال رسمی، یکی از دلایل افزایش واردات کالاهای گمرکی در سال جاری باشد.
  - ۳- واردات خودرو در چهار ماهه نخست سال نسبت به مدت مشابه سال قبل ۴۷,۷ درصد افزایش یافته است. انتظار واردکنندگان خودرو در خصوص "دستورالعمل ساماندهی بازار ارز" سبب شد تا ثبت سفارش واردات خودرو پیش از تاریخ ابلاغ آن با جهش مواجه شود و بر این اساس، واردات خودرو در ماه‌های اخیر افزایش یابد.
- ارزش حقیقی واردات مصرفی و واسطه‌ای در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل به ترتیب ۳۱,۷ و ۲۰,۱ درصد افزایش یافته‌اند. در دوره مذکور ارزش حقیقی واردات سرمایه‌ای ۶,۴ درصد کاهش یافته که می‌تواند حاکی از رشد ضعیف سرمایه‌گذاری در بخش تولید باشد.
- شاخص قیمت دلاری واردات، در ادامه روند صعودی خود، که از اواخر سال ۱۳۹۵ آغاز شده، در تیر ۱۳۹۶ نسبت به ماه مشابه سال قبل با رشد ۸,۹ درصدی مواجه شده است. لازم به ذکر است که در ماه‌های اخیر، رشد شاخص قیمت دلاری واردات کشور بیش از رشد قیمت جهانی کالاها (به طور خاص، نهاده‌های صنعتی و کالاهای غیرسوختی) بوده است.

تراز تجاری:

- در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، حجم تجارت خارجی کشور (به لحاظ وزنی) نسبت به مدت مشابه سال قبل معادل ۵,۱ درصد کاهش و ارزش دلاری کل تجارت خارجی (بدون احتساب میعانات گازی) معادل ۷,۱ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش داشته است.

نمودار ۱- تراز تجاری کالاهای گمرکی بدون احتساب میعانات گازی (میلیون دلار)

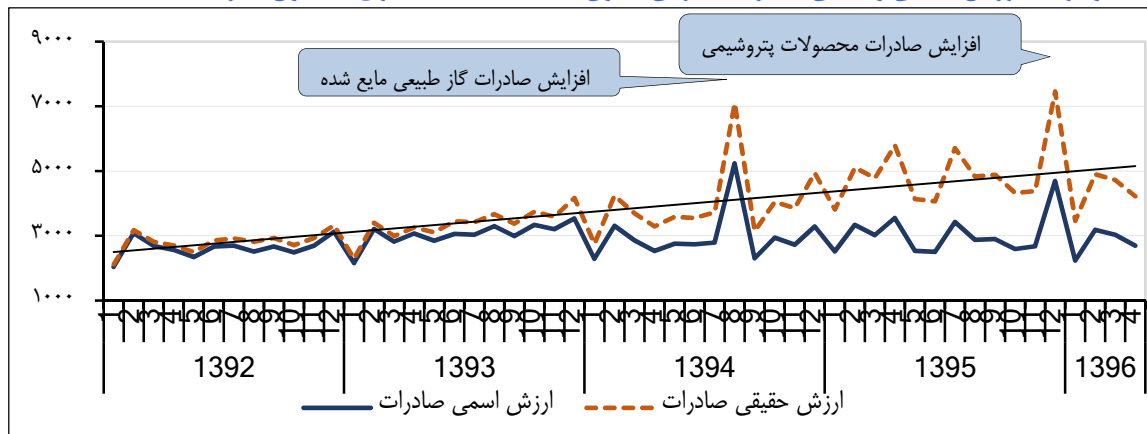

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.

- تراز تجاری کالاهای گمرکی کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، معادل ۴۶۶۹ میلیون دلار کسری داشته که با احتساب صادرات میعانات گازی به میزان ۲۳۵۴ میلیون دلار منفی است. این در حالی است که کسری تراز تجاری در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۵ معادل مثبت ۲۹۳ میلیون دلار بوده است.

صادرات:

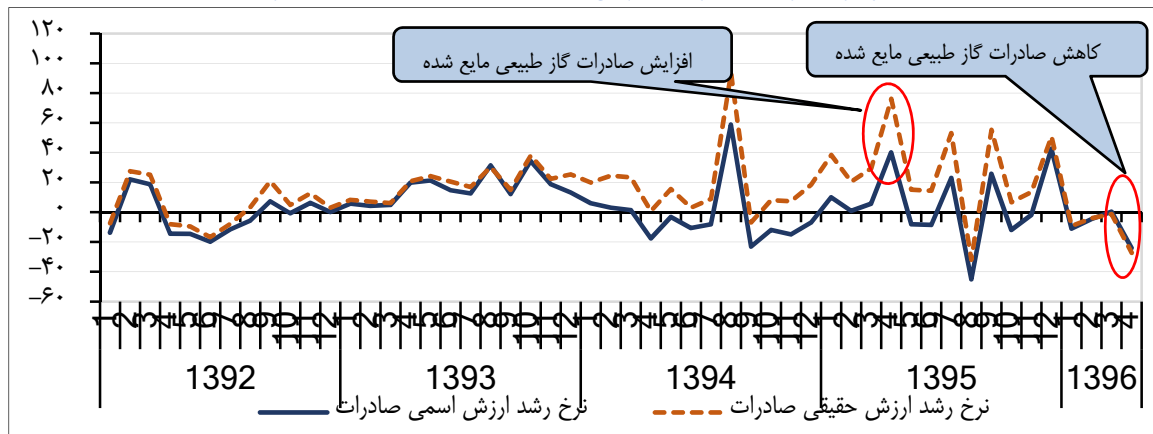
نمودار ۲- ارزش حقیقی و اسمی صادرات گمرکی (بدون احتساب میعانات گازی) (میلیون دلار)

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.

نمودار ۳- رشد صادرات گمرکی نسبت به ماه مشابه سال قبل (درصد)

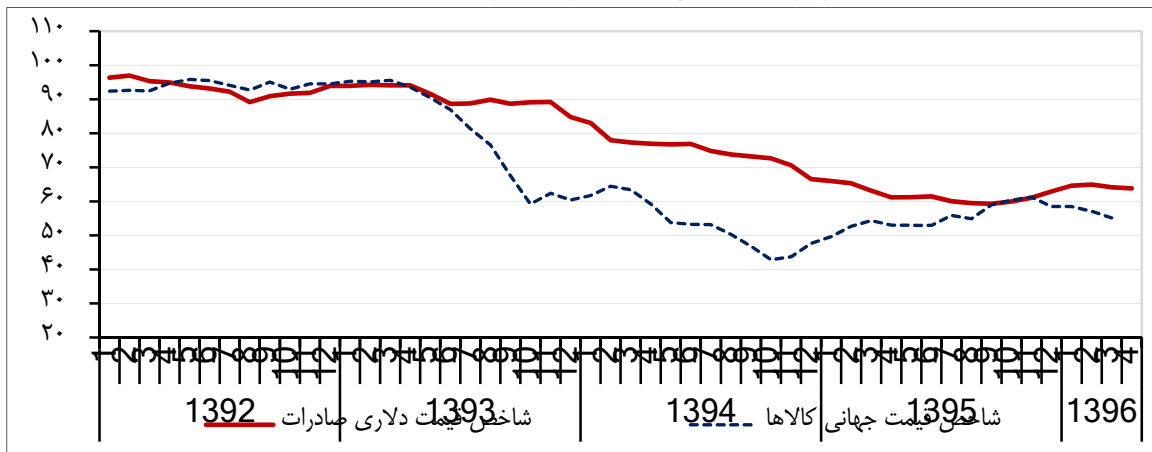

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی مؤسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.

- ارزش اسمی صادرات کالاهای گمرکی (بدون احتساب میعانات گازی) در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ با کاهش ۱۰,۳ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل، به ۱۱,۱ میلیارد دلار رسیده است. دلایل عمده این کاهش به شرح زیر است:
  - ۱- کاهش صادرات گاز طبیعی مایع شده در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ از دلایل اساسی رشد منفی صادرات در این دوره است، به گونه‌ای که رشد صادرات کالاهای گمرکی، بدون در نظر گرفتن این محصول، از منفی ۱۰,۳ درصد به منفی ۲,۲ درصد تغییر می‌یابد. لازم به ذکر است که صادرات این محصول از حدود ۱ میلیارد دلار در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۵ به حدود ۴۶ هزار دلار در چهار ماهه سال جاری کاهش یافته است.
  - ۲- در این دوره، رشد منفی ۳,۸ درصدی صادرات محصولات پتروشیمی نیز در کاهش صادرات کالاهای گمرکی موثر بوده است. در ماه‌های اخیر، کاهش صادرات محصولات پتروشیمی به کشور چین از دلایل عمده رشد منفی صادرات این محصولات بوده است.
- علی‌رغم افزایش تولید میعانات گازی در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات این محصول در مقایسه با مدت مشابه سال قبل معادل ۴,۲ درصد کاهش داشته است. کاهش ذخایر شناور میعانات گازی و افزایش مصرف داخلی، به دلیل افتتاح پالایشگاه ستاره خلیج فارس، از دلایل کاهش صادرات این محصول در این دوره است.
- صادرات به کشورهای چین، امارات و هند که به ترتیب مقاصد اول، سوم و پنجم صادراتی ایران هستند، در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به ترتیب ۲,۷، ۱۵,۶ و ۱۱,۸ درصد کاهش یافته و صادرات به کشورهای عراق و جمهوری کره که در بین مقاصد صادراتی به ترتیب رتبه دوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند، به ترتیب ۵,۶ و ۱۶ درصد افزایش یافته است.
- در این دوره، کاهش صادرات به کشور چین به دلیل مشکلات ناشی از اصلاح قوانین بانکی آن کشور و تاثیر آن بر صادرات محصولات پتروشیمی ایران و کاهش صادرات به کشورهای هند و ترکیه نیز به ترتیب به دلیل کاهش صادرات میعانات گازی و کاهش صادرات گاز طبیعی مایع شده به این کشورها روی داده است.
- در مجموع، به دلایل پیش گفته، به نظر می‌رسد رشد منفی صادرات کالاهای گمرکی در چهارماهه نخست سال ۱۳۹۶، مقطعی باشد. با این وجود، به دلیل تداوم رشد منفی نرخ حقیقی ارز و تخلیه تدریجی آثار مثبت برجام بر صادرات غیر نفتی کشور در سال‌های اخیر، انتظار می‌رود در سال جاری صادرات غیرنفتی کشور نسبت به سال قبل از رشد کم‌تری برخوردار شود. مشکلات اخیر در خصوص دریافت ارز حاصل از صادرات نیز عامل دیگری است که این انتظار را تقویت می‌کند.

نمودار ۴- شاخص قیمت دلاری صادرات (۱۰۰=۱۳۹۰)

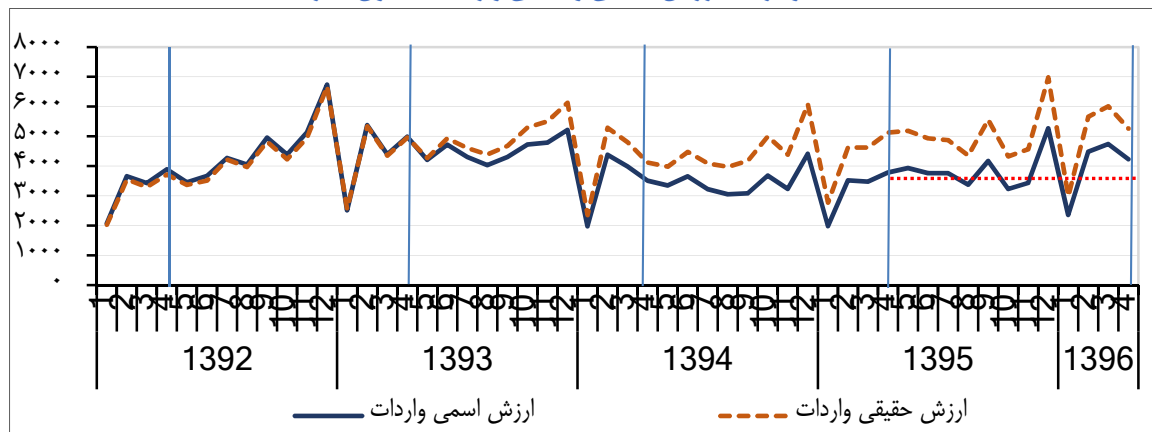

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه.

- شاخص قیمت دلاری صادرات، پس از تجربه یک دوره طولانی رشد منفی که تحت تاثیر روند کاهشی شاخص قیمت جهانی کالاها، از نیمه دوم سال ۱۳۹۳ آغاز شد، در تیر ماه سال ۱۳۹۶، برای دومین ماه متوالی، با رشد مثبت مواجه شده و نسبت به ماه مشابه سال قبل معادل ۴,۳ درصد افزایش یافت.

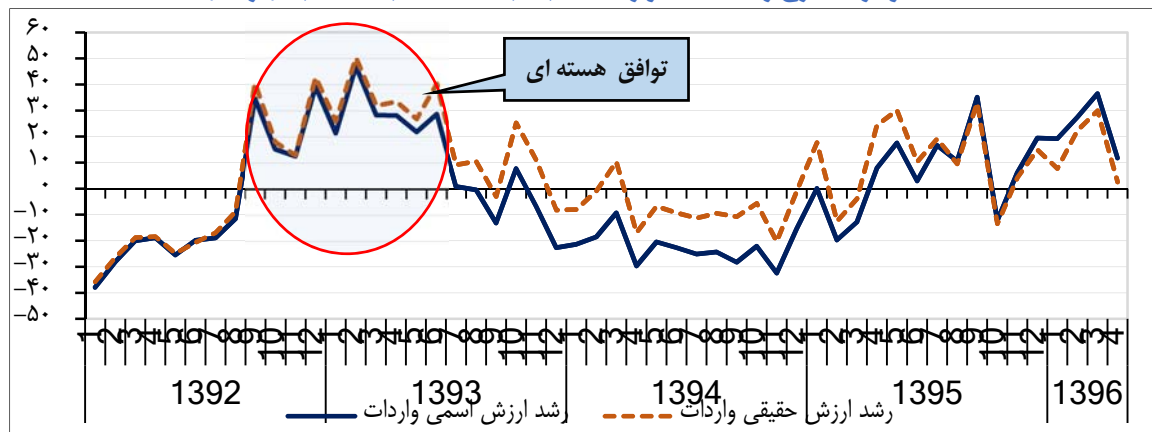
واردات:

نمودار ۵- ارزش حقیقی و اسمی واردات (میلیون دلار)

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.ا.

نمودار ۶- نرخ رشد ماهانه واردات نسبت به مدت مشابه سال قبل (درصد)

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.ا.

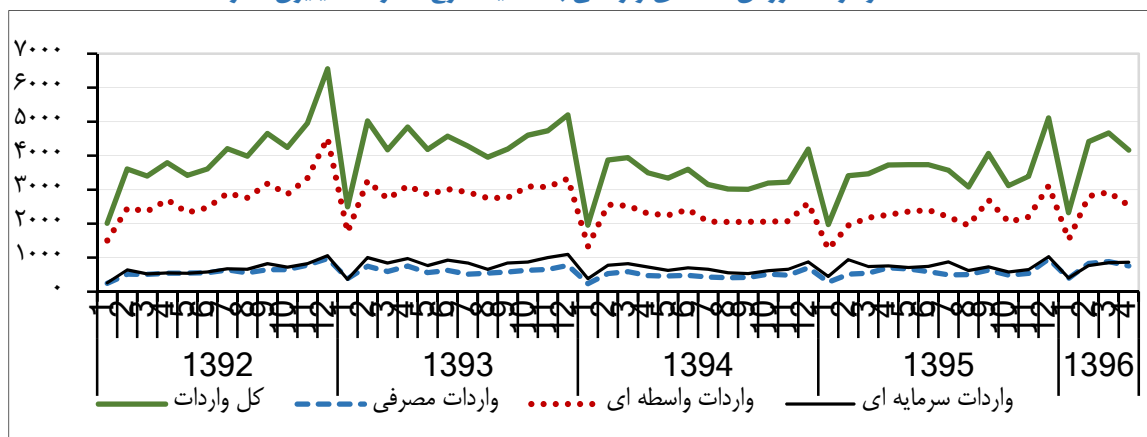

- ارزش اسمی واردات کالاهای گمرکی در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ با ۲۴ درصد افزایش نسبت به مدت مشابه سال قبل، به ۱۵,۸ میلیارد دلار رسیده است. در این دوره، ارزش حقیقی واردات نیز معادل ۱۶,۱ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل افزایش یافته است. برخی از دلایل این افزایش به شرح زیر است:
  - ۱- بخشنامه جدید گمرک ج.ا. که در اسفند ماه سال گذشته و به منظور تسریع و شفاف‌سازی در امور ترخیص کالا و حمایت از تولید ملی ابلاغ شده است، می‌تواند با تاثیر مقطعی خود در ماه‌های ابتدایی پس از ابلاغ، یکی از دلایل افزایش واردات کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ باشد.
  - ۲- برآوردها نشان می‌دهد که حجم واردات قاچاق از سال ۱۳۹۳ تا سال ۱۳۹۵ روندی کاملاً نزولی دنبال کرده است. با فرض تداوم این روند در سال ۱۳۹۶، می‌توان احتمال داد که انتقال واردات از کانال‌های غیررسمی به کانال رسمی، یکی از دلایل افزایش واردات کالاهای گمرکی در سال جاری باشد.
  - ۳- واردات خودرو در چهار ماهه نخست سال نسبت به مدت مشابه سال قبل ۴۷,۷ درصد افزایش یافته است. به نظر می‌رسد عامل اصلی این رشد، تغییر در مقررات واردات خودرو مبنی بر ممنوعیت واردات خودرو توسط اشخاص حقیقی و حقوقی فاقد نمایندگی رسمی است که در بند ۶ "دستورالعمل ساماندهی بازار ارز" در تاریخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۲، از سوی معاون اول محترم رییس جمهور، ابلاغ شده است. انتظار واردکنندگان خودرو در خصوص دستورالعمل مذکور سبب شد تا ثبت سفارش واردات خودرو پیش از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل با جهش مواجه شود و بر اساس آن، واردات خودرو در ماه‌های اخیر افزایش یابد.
- در بین گروه‌های کالایی واردات، ماشین‌آلات، مواد غذایی و حیوانات زنده و مواد شیمیایی به ترتیب بیشترین سهم از رشد کل واردات را به خود اختصاص داده‌اند. اقلام عمده وارد شده به کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ عبارتند از: برنج؛ ذرت دامی؛ وسایل نقلیه موتوری با حجم سیلندر ۱۵۰۰ سی سی تا ۲۰۰۰ سی سی؛ لوبیای سویا؛ قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل.
- واردات از کشور چین که همواره اولین مبدا وارداتی کشور بوده است، در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به میزان ۱۸,۸۳ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافته است. نکته قابل توجه این است که واردات از کشور امارات متحده عربی، بر خلاف صادرات به این کشور رشد قابل توجهی (۴۲,۲ درصد) نسبت به مدت مشابه سال قبل داشته که یکی از دلایل آن افزایش واردات وسایل نقلیه موتوری از این کشور بوده است. واردات از کشور انگلستان در این دوره رشد ۲۰۰ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل داشته که سهم از رشد بالایی (۲,۲ درصد) از کل واردات کشور را به خود اختصاص داده است.
- به طور کلی و صرف نظر از نوسانات معمول ماهانه، میانگین ماهانه واردات کشور که در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ در سطح ۳,۵ میلیارد دلار تثبیت شده بود، در ماه‌های اخیر به بیش از ۴ میلیارد دلار رسیده است، و البته همچنان کمتر از میانگین ماهانه ۵ میلیارد دلاری سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ است.

چگیده تحولات تجارت گمرکی کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶

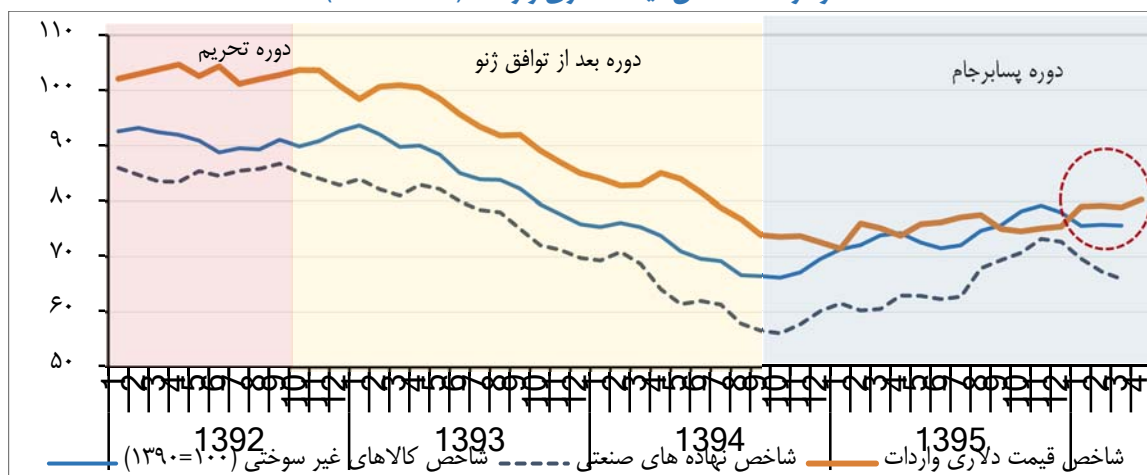
نمودار ۷- ارزش کالاهای وارداتی به تفکیک نوع مصرف- میلیون دلار

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه.

- ارزش واردات مصرفی در این دوره به ویژه در اردیبهشت و خرداد بیشترین رشد را داشته، به طوریکه ارزش اسمی واردات مصرفی در چهار ماهه نخست سال، ۴۰٫۶ درصد و ارزش حقیقی ۳۱٫۷ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافته است. نرخ رشد ارزش حقیقی واردات واسطه‌ای (که حدود ۶۳ درصد از کل واردات را شامل می‌شود) در این دوره ۲۰٫۱ درصد می‌باشد. در دوره مذکور ارزش حقیقی واردات سرمایه‌ای ۶٫۴ درصد کاهش یافته که حاکی از رشد ضعیف سرمایه‌گذاری در بخش تولید باشد.

نمودار ۸- شاخص قیمت دلاری واردات (۱۳۹۰=۱۰۰)

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی موسسه و صندوق بین‌المللی پول.

- شاخص قیمت دلاری واردات در ادامه روند صعودی خود، که از اواخر سال ۱۳۹۴ آغاز شده، در تیر ۱۳۹۶ نسبت به ماه مشابه سال قبل با رشد ۸٫۹ درصدی مواجه شده است. بنابراین بخشی از افزایش ارزش واردات در این دوره را می‌توان به افزایش شاخص قیمت در این دوره نسبت داد. لازم به ذکر است که در دوره پس‌اجرام، رشد شاخص قیمت دلاری واردات کشور، به گونه‌ای معنی‌دار، کمتر از رشد قیمت جهانی کالاها (به طور خاص، نهاده‌های صنعتی و کالاهای غیر سوختی) بوده که نشانگر کاهش هزینه‌های واردات در اثر اجرای برجام است. البته در ماه‌های اخیر این روند برعکس شده و رشد شاخص قیمت دلاری واردات از رشد قیمت جهانی کالاها بیشتر بوده است.

جدول پیوست^۱

خلاصه تحولات تجارت گمرکی در چهار ماهه نخست ۱۳۹۶

سهام (درصد)	درصد تغییر نسبت به دوره			درصد تغییر نسبت به			دوره زمانی سال ۱۳۹۶		
	مشابه سال قبل			دوره قبل					
	فصل اول چهار ماهه	تیر	تیر	فصل اول	تیر	تیر	فصل اول	چهار ماهه	تیر
ارزش اسمی (میلیون دلار)									
صادرات (بدون میعانات گازی)	۴۲.۲	-۱۰.۳	-۴.۸	-۲۴.۱	-۱۵.۲	-۱۱.۱	۱۱۱۴۳	۸۴۵۰	۲۶۹۴
واردات	۵۷.۸	۲۴.۰	۲۹.۱	۱۱.۸	۷.۰	-۱۰.۸	۱۵۸۱۳	۱۱۵۸۳	۴۲۳۰
	۱۰۰.۰	۷.۱	۱۲.۳	-۵.۶	-۳.۶	-۱۰.۹	۲۶۹۵۶	۲۰۰۳۳	۶۹۲۳
ارزش حقیقی - سال پایه ۱۳۹۰ (میلیون دلار)									
صادرات (بدون میعانات گازی)	۴۷.۲	-۱۳.۶	-۷.۹	-۲۷.۷	-۲۲.۳	-۱۰.۶	۱۷۳۰۹	۱۳۰۸۹	۴۲۲۱
واردات	۵۲.۸	۱۶.۱	۲۱.۹	۲.۶	۱.۴	-۱۲.۴	۱۹۹۱۶	۱۴۶۵۴	۵۲۶۱
	۱۰۰.۰	۰.۱	۵.۸	-۱۳.۵	-۱۱.۴	-۱۱.۶	۳۷۲۲۵	۲۷۷۴۳	۹۴۸۲
وزن (هزار تن)									
صادرات (بدون میعانات گازی)	۷۳.۵	-۱۰.۳	۰.۷	-۳۳.۱	-۲۵.۵	-۹.۶	۳۱۷۳۴	۲۴۰۴۲	۷۶۹۲
واردات	۲۶.۵	۱۳.۵	۱۹.۶	-۳.۱	۵.۶	-۲۳.۴	۱۱۳۰۰	۸۶۸۹	۲۶۱۱
	۱۰۰.۰	-۵.۱	۵.۱	-۲۷.۴	-۱۹.۲	-۱۳.۵	۴۳۰۳۴	۳۲۷۳۱	۱۰۳۰۳
ترکیب واردات بر اساس نوع مصرف									
ارزش واردات مصرفی	۱۸.۶	۴۰.۶	۵۷.۵	۸.۳	۶.۴	-۱۴.۲	۲۸۷۵	۲۱۱۵	۷۶۰
ارزش واردات واسطه ای	۶۳.۸	۲۸.۲	۳۵.۱	۱۱.۹	-۱.۴	-۱۳.۵	۹۸۰۳	۷۲۶۹	۲۵۳۴
ارزش واردات سرمایه ای	۱۷.۷	-۰.۲	-۵.۳	۱۴.۲	-۱۰.۸	۱.۸	۲۸۸۱	۲۰۱۵	۸۶۶
شاخص قیمت دلاری (۱۳۹۰=۱۰۰)									
صادرات		-۰.۴	۴.۳	۵.۳	-۰.۵			۶۵	۶۴
واردات		۶.۵	۸.۹	۵.۳	۱.۹			۷۹.۰	۸۰.۴

منبع: دفتر آمار و پایش اقتصادی مؤسسه، استخراج شده بر اساس اطلاعات گمرک ج.ا.ا.

^۱ این ارقام با استفاده از آخرین آمار تفصیلی گمرک "گزارش مقدماتی دوازده ماهه منتهی به اسفند ماه ۱۳۹۵" و "آمار مقدماتی تجارت خارجی در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶" محاسبه شده‌اند.